УДК 811.111:81`373.4

ГАЛИНА ТАЛОВИРЯ

(Полтава)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОПОВНЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЗОВНІШНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ

Стаття аналізує розширення і збагачення сучасного словникового запасу англійської мови за допомогою зовнішніх запозичень. Автор також виокремлює мови, галузі науки та аспекти життя, які найчастіше є джерелами запозичень. Крім того, досліджено, як сучасні соціально-політичні події впливають на обсяг та інтенсивність появи нових іншомовних запозичень. У статті розглянуті зміни, які відбуваються із запозиченими словами в англійській мові. Стаття зацікавить тих, хто вивчає якісні зміни словникового складу англійської мови та їхні причини.

***Ключові слова**: англійська мова, зовнішнє запозичення, словниковий запас, семантика, словотворчі парадигми.*

Відомо, яку важливу роль відіграли контакти англійської мови з іншими мовами. Можна сказати, що саме завдяки запозиченням сучасна англійська мова має достатні внутрішні ресурси для задоволення потреб її носіїв, тож уже не потребує великої кількості нових запозичень.

Крім того, англійська мова сама перетворилася в останні десятиліття на головне джерело поповнення словникового складу багатьох мов європейського ареалу. Проте процес запозичення триває, словниковий склад англійської мови поповнюється лексикою, що збагачує арсенал його номінативних і експресивних засобів завдяки розвитку і змінам, які відбуваються абсолютно в усіх сферах життя. Загальна глобалізація сприяє збільшенню кількості джерел зовнішніх запозичень англійської мови.

Дослідженням словникового складу англійської мови займались Ю. А. Зацний (способи збагачення англійської мови за рахунок інновацій у суспільно-політичній сфері), А. Меткалф (дослідження інтенсивності виникнення нових слів у великих містах США), І. Левенсон (вплив засобів масової інформації на виникнення нових англійських слів), В. А. Нарди (вплив сучасного стану навколишнього середовища на англомовний словотвір), А. А. ДіСесса (інформаційні технології як чинник активного словотворення в англійській мові). Проаналізувавши стан розробки проблеми словотвору в сучасній англійській мові, уважаємо за доцільне розглянути зовнішні запозичення англійської мови як фактор інтенсивного її збагачення в усіх сферах життя.

Метою статті є дослідити роль сучасних іншомовних запозичень у поглибленні та урізноманітненні семантики англійської мови, а також виявити їхні джерела.

Як свідчать науковці, вже у другій половині XX сторіччя спостерігається зміна основних джерел запозичень. Французька мова перестала посідати перше місце серед мов-донорів. За останні два десятиліття французькі слова становлять лише 15,3% від загальної кількості запозичень. Серед недавніх надходжень із французької мови можна відзначити слово «genocidaire», що позначає прихильника політики геноциду: «Its justification for invading Congo was the need to crush the threat from genocidaires hiding in the Congolese rain forests» [6].

Останнім часом з'явилися нові запозичення з італійської мови. Вони співвідносяться, в основному, з їжею і кулінарією. Зокрема, раніше популярний у західних країнах рух «за повільну їжу» (slow food) зародився в Італії і прийшов у західні країни разом із запозиченнями з італійської мови, що позначають їжу, гастрономічні страви: «There are several traditional snacks that are perfectly acceptable, including lampredotto (a type of tripe), panica'mensa (a spleen sandwich); and morzeddu (bread stuffed with stewed tripe)» [8]. Оскільки італійські вина у США дедалі більше

© Г. Таловиря, 2017

витісняють французькі, то для характеристики перших уживають вислови, взяті з італійської мови (раніше такі варваризми були французького походження): «Wine lovers in the US are increasingly describing their favourite vintage as molto buono,instead of tres bon» [8].

Запозичення з іспанської мови, що далі приходять в англійську мову (зазвичай через американський варіант), також пов'язані головно із продуктами харчування, з латиноамериканською кухнею, наприклад назви салатів: «Basically a seafood salad, ceviche is prepared by cutting fresh pieces of fish and «cooking» them in marinade of lime and spices...» [8]. Зростання ролі об'єднаної Німеччини зумовлює і запозичення з німецької мови. Завдяки своїй безеквівалентності в англійській мові статус запозичення отримало німецьке слово «Mittelstand», яке через кілька місяців після своєї появи в англомовних джерелах наприкінці 1995 року стали використовувати для позначення малого і середнього бізнесу в будь-якій країні (у німецькій мові це слово вводить поняття лише середнього бізнесу): «Another feature commonly associated with Italy's Mittelstand is a network of small suppliers» [3]. Починають уживати і похідне від цього запозичення слово «Mittelstander» для позначення підприємців, що займаються дрібним і середнім бізнесом: «According to an old joke among Mittelstanders, Bill Gates could not have made his fortune in Germany» [3].

Після возз'єднання Німеччини в англійській мові, як і в інших, почали функціонувати розмовні одиниці «Ossi» – «житель східних земель», «Wessi» – «житель західних земель». Ці запозичення часто вживають й у новому столітті: «East German look blue tracksuit and leather «Jesus» sandalls is now chic enough for the young Wessies» [3]. На базі слова «Ost» (схід) у німецькій мові виникло телескопічне утворення «Ostalgie» для позначення моди на предмети, властиві колишній Німецькій Демократичній Республіці. Це утворення незабаром було запозичене англійською мовою, і вже в ній були створені такі одиниці, як «Ostalgiecraze» [15], «Ostalgiebusiness», а за аналогією – слово «Westalgie».

«Die DDR showand other retro programs are rising an unprecedented wave of nostalgia for all things east. The phenomenon even has a name: *Ostalgie*- a combination of the German words for «nostalgia» and «east». But in a Germany that has suffered nearly a decade of weak growth and appears increasingly unsure of its role in the world, there is a powerful *Westalgie* at least as strong as *Ostalgie*» [15]. «Most *Ostalgie businesses* are small» [3].

В останні роки почали вживати і таке «англо-німецьке» утворення, як «new Lander» для позначення території колишньої Німецької Демократичної Республіки: «Life in much of the new Lander, as the former communist east is known, remains glum» [3]. Зазначимо, що чимало німецьких понять передається в англійській мові за допомогою кальок. Зокрема, калька «guestworker» (від німецького слова «Gastarbeiter», яке також уживають в англійській мові як запозичення) перетворилася на евфемізм для позначення нелегальних іммігрантів у США [10].

Слово «earworm» є буквальним перекладом німецького слова «ohrwurm» і позначає нав'язливу мелодію (таке поняття може передаватися в англійській мові і власним розчленованим найменуванням «sticky tune»: «Her experience reflects a phenomenon shared by the vast majority of people, according to an ongoing study at the University of Cincinnati. Nearly everybody has been mentally tortured at one point in their lives by an «*earworm*» – a tune that keeps repeating itself over and over in their heads» [4].

З німецької мови було запозичено і префікс cyber-. В американському варіанті він успішно конкурує із префіксом super- (останній, у свою чергу, широко вживають у німецькій мові), створюючи, в основному, неологізми – іменники «cybercomputer», «cyber-oligarch», «cyber-nerd», хоча спостерігаються й окремі випадки з'єднання цього суфікса із прикметниками «uber-rich», наприклад: «Norman, the «ubernerd» of Rob Nash's one-man show can be seen for the last time tonight. In it, Norman and his evil cousin, fellow «supergeek» and valedictorian candidate Truman, are forced to share not only a home, but a bedroom as well» [1].

Віднедавна похідні з цим префіксом утворюються не тільки в американському, але й у британському варіанті англійської мови: «In drought, *uber-plumbers* plug leaks» [14]; «Not that the European Union will soon be challenging American *uberpower*» [14]; «French journalists dubbed it «la

babane bleu», the *uber-region* around which an emerging Europe has taten shape» [13]; «...he first donned the sizeable stetson of J. R Erwing, the cigar- chomping, assassin-proof *ubervillain* of the TV series Dallas...» [13].

Слід зазначити, що в обох варіантах уживають частіше за все не німецький, а «англізований» графічний варіант цього префікса (тобто без умлаута): «For the uberachieving golden boy, it seemed as if nothing could ever go wrong» [13]; «One of her Hollywood appointments was with TV uberproducer John Wells» [16]; «From Jack and the Beanstalk, here's ubercollection of 20000 books - all free to read over the Internet [16].

Джерелом збагачення англійської мови словотворчими елементами в останні роки можна вважати й іспанську мову. Зокрема суфікс -ista було виділено внаслідок запозичення таких іспанських слів, як «Sandinista», «Somocista», «Peronista» (вони позначають прихильників партій, державних і політичних діячів). Оскільки ці слова мають негативну оцінну конотацію для носіїв англійської мови, то створені за їхнім зразком в англійській мові інновації також негативно забарвлені. Такою коннотацією характеризується, наприклад, неологізм «fashionista», що вводить поняття шанувальника моди: «As founder and editorial director of Wallpaper magazine, the style and design bible for the fashionista, he is a man on first-name terms with good taste» [11].

Останнім часом суттєво зросла кількість запозичень із мов азійських країн. Популярність бойових мистецтв у західних країнах зумовлює запозичення їхніх назв, до того ж поряд із японськими дедалі більше поширюються китайські бойові мистецтва: «This version has him spending the years between age four and age eight in intense training in gigong – Chinese martial arts» [12]; «A martial art based on position of attack and self-defence, tai chi has attracted devotees around the world» [12]; «He has a second-degree black belt in bujincan budo taijutsu, a Japanese martial art that involves punching, kicking and grappling» [12].

Японське слово «sushi» стало, власне кажучи, елементом інтралінгвальним, в англійській мові воно входить до складу таких словосполучень, як «sushi bar», його інтеграція сприяє і запозиченню з японської мови інших елементів його парадигми, наприклад «kaiten sushi»: «Today many of those bars are gone, replaced by fast-food outlets and kaiten sushi joints – the ones where you pluck your raw fish from a convey or belt» [12].

Початок XXI століття часто називають епохою антитерористичних війн, особливо проти «ісламського екстремізму». Такі війни (в Афганістані, Іраку) зумовили і хвилю нових запозичень з арабської й інших мов мусульманських країн. Певну частину таких іншомовних надходжень уживали і раніше в англійській і в інших мовах, однак ці одиниці виконували зазвичай «екзотичну» функцію, тоді як на сучасному етапі спостерігають їх перехід у розряд справжніх запозичень, потрібних лексико-семантичній системі англійської мови.

Насамперед виділяються назви фундаменталістських рухів, екстремістських організацій. На перший план серед таких запозичень виступає назва екстремістської мусульманської організації «Al Qaeda». Слово «Al Qaeda», завважують дослідники, на сьогодні є одним із найуживаніших слів англійської мови в засобах масової інформації й водночас «одним із найнезрозуміліших» [7]. Відзначимо, що тлумачення цього слова в одному з останніх словників «сучасних фраз» займає майже цілу сторінку [9].

У свідомості людей слово «Al Qaeda» асоціюється з терористичною організацією, що нараховує тисячі фанатиків, у будь-який момент готових виконати накази свого лідера. У цьому сенсі, відзначають учені, Аль-Каїда не існує, однак погроза від екстремістських, особливо релігійно-фанатичних організацій, є страшнішою, ніж погроза від Аль-Каїди [7]. До прикладу, після терористичних актів у Мадриді в березні 2004 року виявилося, що у Європі від імені Аль-Каїди діють численні екстремістські угрупування.

Крім того, дослідники пишуть, що уряди багатьох країн скоїли страшніші злочини порівняно зі злочинами Аль-Каїди або будь-якої іншої терористичної групи. Статистика, зокрема, свідчить, що за період від 1980 до 2000 року в результаті терористичних акцій загинуло 7745 чоловік, тоді як понад 10 мільйонів стали жертвами громадянських війн, «етнічних чисток», масових страт [5].

Назва «головної терористичної організації» може фігурувати в англійській мові і в первинній формі – «AI Qaeda» (Al Qaida), і в скороченій – «Qaeda» (Qaida), до того ж у останньому випадку це запозичення не тільки виконує атрибутивну функцію, але й може вводити поняття члена «Аль-Каїди»: «Only two days before, Al Qaeda had assassinated the leader of the opposition to the Taliban. Had the assassination paved the way for Qaeda attacks on the United States?» [2]; «How did a suburban housewife become a bride of the monstrous Qaeda**?** Within Al Qaeda**,** El Hage was nicknamed "the Manager"» [2].

Виконуючи атрибутивну функцію, це слово вступає в численні словотворчі й синтагматичні зв'язки. Певна частина створених у результаті цих зв'язків утворень набуває, фактично, статусу узуальних одиниць. Це стосується, наприклад, таких словосполучень, як «al-Qaeda Navy», «al-Qaeda mindset», «Qaeda cell», «Qaeda operative», «Qaeda summit», похідних слів «Qaeda-friendly», «Qaeda-free», «al Qaeda-seeker», «Qaeda-speak», «Qaeda-trained: «Shakir had been present at a January 2000 *Qaeda summit* in Malasia» [2]; «Osama bin Laden is said to own or control up to twenty aging freighters – a fleet sometimes dubbed as *al Qaeda Navy*» [2]; «Unmanned spy planes like those *al Qaeda-seekers* in Afganistan have been heroes in the war on terrorism» [2]; «They say it's conceivable that he may have taken refuge in another *Qaeda-friendly* site like Yemen» [2]; «On Wednesday, Osama bin Laden surfaced on the airwaves, urging Islamic believers to strike back against the «Jews and Crusaders» *(Qaeda-speak* for Christians) [2]; «United States law enforcement has identified, investigated and disrupted a Qaeda-trained terrorist cell on American soil» [2]; «Their job was to keep Afghanistan al-Qaeda free» [7].

Найменування «Аль-Каїда» в англійській мові стало настільки звичним, що воно може функціонувати й у абревіатурній формі (AQ), до того ж розшифровку цієї абревіатури у викладеному матеріалі можуть не подавати: «During his interrogation, KSM identified a man named Ali S. Al – Marri as the point of contact for AQ operatives arriving in the US for September 11 follow – on operations» [7]. Цей приклад свідчить також, що й у своїй абревіатурній формі це найменування може утворювати похідні.

Розглядаючи зміни в соціально-культурній підсистемі лексико-семантичної системи англійської мови, слід відзначити формування нових словотворчих і лексико-семантичних елементів і моделей, нових розгалужених словотворчих і лексико-семантичних парадигм, що концентруються навколо найуживаніших понять.

Отже, проаналізувавши соціально-культурні чинники інноваційних процесів у словниковому складі сучасної англійської мови, можемо зробити висновок, що масова міграція та культурна глобалізація є не лише одними з головних факторів впливу на англомовний словотвір XX–XXI століть, а й важливими стимулами зародження якісних змін у системі словотвору.

Дослідження сучасних словотворчих явищ свідчить, що потребує уточнення традиційне розуміння сутності й механізму словотвору як процесу поєднання кореневої основи зі словотворчим афіксом або з іншою основою, оскільки чимало новоутворень виходять за межі звичайного розуміння, являючи собою поєднання афіксів або компонувальних форм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alba R. Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration / R. Alba, V. Lee. – Cambridge : Harvard University Press, 2003. – 359 p.

2. Bacevich A. American Empire. The Realities and Consequences of U. S. Diplomacy / A. Bacevich. – Cambridge : Massachusetts ; Harvard University Press, 2002. – 302 p.

3. Beatty J. Colossus: How the Corporation Changed America / J. Beatty. – New York : Broadway Books, 2001. – 312 p.

4. Bok D. Universities in the Marketplace. The Commercialization of Higher Education / D. Bok. – Princeton : Princeton University Press, 2003. – 233 p.

5. Bovard J. Terrorism and Tyranny. Trampling Freedom, Justice, and Peace to Rid the World of Evil / J. Bovard. – New York : Polgrave Macmillan, 2003. – 440 p.

6. Buchanan A. C. 1000 Voices That Shared Our Souls. Wisdom to Guide Our Future / A. C. Buchanan, B. Klingsporn. – Bloomington : Front Porch Books, 1999. – 159 p.

7. Burke J. Al Qaeda. Casting a Shadow of Terror / J. Burke. – London : New York ; I. B. Taurus, 2003. – 292 p.

8. Chatsky J. Guarding Your Identity / J. Chatsky // Time. – 2003. – Sept. 15. – P. 90.

9. The Macmillan Dictionary of Contemporary Phrase and Fable. – London : Macmillan, 2002. – 677 p.
10. Schlosser E. Reefer Madness. Sex, Drugs, and Cheap Labour in the American Black Market / E. Schlosser. – Boston : Houghton Mifflin Company, 2003. – 310 p.
11. Storey J. Inventing Popular Culture. From Folklore to Globalization / J. Storey. – Malden : Blackwell Publishing, 2003. – 148 p.
12. Tawa R. Oxford English Dictionary May Try on Some Bling – bling / R. Tawa // Austin American. – Statesman. – 2003. – July 13. – P. 9.
13. Weise E. Society Grappling with Info Overload Today / E. Weise. – 2000. – Oct. 19. – P. 49.
14. Wheelan C. Naked Economics. Undressing the Dismal Science / C. Wheelan. – New York : W. W. Norton and Company, 2002. – 260 p.
15. Williamson H. Realists Fight Back against Tide of Nostalgia for Old East Germany / H. Williamson // Financial Times. – 2003. – Oct. 3. – P. 4.
16. Wood P. Diversity. The Invention of a Concept / P. Wood. – San Francisco : Encounter Books, 2003. – 351 p.

REFERENCES

1. Alba R., Lee V. (2003) Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration. Cambridge : Harvard University Press.
2. Bacevich A. (2002) American Empire. The Realities and Consequences of U. S. Diplomacy. Cambridge : Massachusetts ; Harvard University Press.
3. Beatty J. (2001) Colossus: How the Corporation Changed America. New York : Broadway Books.
4. Bok D. (2003) Universities in the Marketplace. The Commercialization of Higher Education. Princeton : Princeton University Press.
5. Bovard J. (2003) Terrorism and Tyranny. Trampling Freedom, Justice, and Peace to Rid the World of Evil. New York : Polgrave Macmillan.
6. Buchanan A., Klingsporn B. (1999) 1000 Voices That Shared Our Souls. Wisdom to Guide Our Future. Bloomington : Front Porch Books.
7. Burke J. (2003) Al Qaeda. Casting a Shadow of Terror. London : New York ; Taurus.
8. Chatsky J. (2003) Guarding Your Identity. Time, Sept. 15, pp. 90.
9. Macmillan (2002) The Macmillan Dictionary of Contemporary Phrase and Fable. London : Macmillan.
10. Schlosser E. (2003) Reefer Madness. Sex, Drugs, and Cheap Labour in the American Black Market. Boston : Houghton Mifflin Company.
11. Storey J. (2003) Inventing Popular Culture. From Folklore to Globalization. Malden : Blackwell Publishing.
12. Tawa R. (2003) Oxford English Dictionary May Try on Some Bling – bling. Austin American. Statesman, July 13, pp 9.
13. Weise E. (2000) Society Grappling with Info Overload Today, Oct. 19, pp. 49.
14. Wheelan C. (2002) Naked Economics. Undressing the Dismal Science. New York : W. W. Norton and Company.
15. Williamson H. (2003) Realists Fight Back against Tide of Nostalgia for Old East Germany. Financial Times, Oct. 3, pp. 4.
16. Wood P. (2003) Diversity. The Invention of a Concept. San Francisco : Encounter Books.

HALYNA TALOVYRIA

CURRENT TRENDS OF THE ENGLISH LANGUAGE VOCABULARY REFILLING: EXTERNAL BORROWINGS

The article deals with the expansion and enrichment of the modern English vocabulary through external borrowings. The aim of this study is to single out language, scientific and life aspects, which often serve as sources of those phenomena. In this article, I explore how current socio - political events affect the amount and intensity of new foreign borrowings. This article examines the changes that occur with newly invented English words. The article gives a detailed analysis of verbalization of the antagonism between eastern and western civilisations that aggravated in the contemporary society and is embodied in international terrorism. This article also reports the results of a research how sources of modern borrowings in to the English language changed according to the growing of national diversity among non-native speakers of English. The main idea of the article is that modern English borrowings have changed their origination from European and classical languages to the ones of eastern Moslem countries which is implemented in assimilation of a lot of foreign words and making them parts of the English language lexico–semantical system. The article is of interest for scholars who study qualitative changes in the vocabulary of the English language and their causes.

***Key words**: the English language, an external borrowing, a vocabulary, semantics, word-formation paradigms.*

Одержано 25.04.2017 р.